

شاخص و نشان تجاری صداقت

در بازار اسلامی

سید محمد کاظم رجایی

مصطفی کاظمی

عباس شفیعی نژاد

انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی
قدس سره

www.ketab.ir

www.ketab.ir

سرشناسه	رجایی، سیدمحمدکاظم، ۱۳۳۹ -
عنوان و نام پدیدآور	شاخص و نشان تجاری صداقت در بازار اسلام / سیدمحمدکاظم رجایی، مصطفی کاظمی، عباس شفیعی نژاد.
مشخصات نشر	قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۶
مشخصات ظاهری	۱۸۶ص.
فروست	انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۶
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۴۴۴-۰۴۲-۴
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا.
یادداشت	کتابنامه.
موضوع	بازارها -- جنبه‌های مذهبی - اسلام.
موضوع	اسلام و اقتصاد.
موضوع	صداقت.
شناسه افزوده	کاظمی، مصطفی، ۱۳۵۹ -
شناسه افزوده	شفیعی نژاد، عباس، ۱۳۵۵ -
شناسه افزوده	مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی
رده‌بندی کنگره	ر ۲۷ش ۱۹۰/۲ BP
رده‌بندی دیویی	۳۷۲/۲۹۷
شماره کتاب‌شناسی ملی	۴۰۳۰۴۰۷

شمارهٔ ردیف ۱۲۷۲
شمارهٔ موضوعی اقتصاد-۲۵
۱۳۹۴-۷۲

■ شاخص و نشان تجاری صداقت در بازار اسلامی

● مؤلف: سیدمحمدکاظم رجایی با همکاری مصطفی کاظمی و عباس افشاری

● ناشر: انتشارات مؤسسهٔ آموزشی و پژوهشی امام خمینی

● چاپ: فجر

● نوبت چاپ: اول

● تاریخ چاپ: تابستان ۱۳۹۶

● قیمت: ۱۴۰۰۰ تومان

● دفتر مرکزی: قم، خیابان شهدا، کوی ممتاز، پلاک ۳۸

● تلفن و نمابر: ۰۲۵-۳۷۷۴۲۳۲۴

● شعبه تهران: خیابان انقلاب، بین خیابان ۱۲ فروردین و شهید منیرى جاوید، ساختمان شماره ۳۱۰، طبقه سوم، واحد ۱۱۲

● تلفن و نمابر: ۰۲۱-۶۶۴۶۶۱۲۱

● شعبه مؤسسه امام خمینی (ره): قم، بلوار امین، بلوار جمهوری اسلامی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)

● تلفن: ۰۲۵-۳۲۱۱۳۶۲۹

فهرست

۵	فهرست
۱۰	مقدمه معاونت پژوهش
۱۳	پیش‌گفتار
۱۷	پیشگفتار مولف
۱۹	چکیده
۲۱	مقدمه
۲۲	تعریف موضوع
۲۲	صداقت
۲۳	شفافیت
۲۴	شاخص و شاخص ترکیبی
۲۵	شاخص صداقت
۲۵	ضرورت
۲۵	روش
۲۷	پیشینه
۳۱	فصل اول
۳۱	شفافیت در اقتصاد متعارف
۳۱	مقدمه
۳۳	سیر تاریخی بحث
۳۵	عدم تقارن اطلاعات

۳۷	راهبردهای ترمیم عدم تعارض اطلاعات.....
۳۸	علامت‌دهی عرضه‌کنندگان.....
۳۹	طراحی نهادها.....
۴۰	مدیریت و نظارت اطلاعات توسط دولت.....
۴۲	نقد و بررسی.....
۴۳	مبانی بازار رقابت کامل و ویژگی شفافیت.....
۴۴	انسان اقتصادی عقلایی.....
۴۷	فصل دوم.....
۴۷	بازار اسلامی و ویژگی‌های آن.....
۴۷	مقدمه.....
۴۸	مفهوم بازار.....
۵۰	جایگاه بازار در تمدن اسلامی.....
۵۲	تطابق بازار با شرع.....
۵۳	تمایل جدی بازار شکل‌گرفته در تمدن اسلامی به هماهنگی با شرع.....
۵۴	حاکمیت ارزش‌ها و اخلاق اسلامی.....
۵۷	حاکمیت ارزش‌ها و اخلاق در بازار شکل‌گرفته در تمدن اسلامی.....
۶۱	صداقت.....
۶۲	صداقت در بازار شکل‌گرفته در تمدن اسلامی.....
۶۵	هدایت و نظارت دولت.....
۶۸	نتیجه‌گیری.....
۷۱	فصل سوم.....
۷۱	مفهوم و جایگاه صداقت در اقتصاد اسلامی.....
۷۱	مقدمه.....
۷۱	صدق در لغت.....
۷۳	صدق منطقی و اخلاقی.....
۷۴	مفهوم صدق و صداقت.....
۷۶	انواع صدق و کذب از دیدگاه مرحوم نراقی.....
۷۸	جمع‌بندی.....
۸۰	مقایسه صداقت و شفافیت.....
۸۱	مبانی صداقت در اقتصاد اسلامی.....
۸۱	توحید محوری.....

۸۲	آخرت‌گرایی
۸۳	انسان اقتصادی صادق
۸۵	آموزه‌های اسلامی و صداقت
۸۶	عرصه‌های صداقت
۸۷	ابعاد بینشی
۸۸	ابعاد شناختی
۸۸	ابعاد رفتاری
۹۰	ابعاد ساختاری
۹۰	قانون مادی و نظم
۹۰	نهی مبادله
۹۲	طرفین مبادله
۹۳	نوع کالا
۹۵	کیفیت کالا
۹۶	مقدار کالا
۹۹	قیمت کالا
۱۰۲	قبض و اقباض
۱۰۵	نظم فیزیکی
۱۰۷	فصل چهارم
۱۰۷	شاخص‌های صداقت در بازار اسلامی
۱۰۷	مقدمه
۱۰۸	شاخص‌های زمینه‌ساز
۱۰۹	شناخت
۱۱۳	شاخص‌های فرآیندی
۱۱۳	قانون‌مندی و نظم
۱۱۸	حاکمیت اخلاق
۱۲۳	اخلاق در اقتصاد سرمایه‌داری و اسلام
۱۲۳	حاکمیت اخلاق (ایجابی)
۱۲۴	راستگویی
۱۲۸	وفای به عهد
۱۳۰	امانت‌داری
۱۳۲	انصاف
۱۳۵	حاکمیت اخلاق (سلبی)

۱۳۷	غش
۱۴۱	تبیانی
۱۴۳	شاخص‌های جبرانی
۱۴۴	خيارات
۱۴۵	خيار مجلس
۱۴۶	خيار رؤيت
۱۴۷	خيار تأخير
۱۴۷	خيار عيب
۱۴۸	خيار غيب
۱۴۹	خيار بعض صفة
۱۴۹	خيار تخلف شرط
۱۴۹	خيار حيوان
۱۵۰	نماگرهای انواع خيارات
۱۵۳	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۵۳	بازار رقابت کامل
۱۵۴	بازار اسلامی
۱۵۵	ویژگی شفافیت در اقتصاد متعارف
۱۵۶	ویژگی صداقت در بازار اسلامی
۱۵۶	مفهوم صداقت
۱۵۷	صداقت در مقایسه با شفافیت
۱۵۸	عرصه‌های صداقت
۱۵۹	شاخص‌های صداقت در بازار اسلامی
۱۶۰	جدول شاخص‌ها
۱۶۲	فرمول نهایی
۱۶۴	محاسبه‌ی شاخص صداقت در بازار محصولات لبی مشهد
۱۶۴	۱. شاخص شناخت (احکام، اخلاق و قوانین)
۱۶۵	۲. قانونمندی و نظم
۱۶۶	۳. حاکمیت اخلاق اسلامی (ایجابی منهای سلبی)
۱۷۱	۴. حاکمیت اخلاق اسلامی (سلبی)
۱۷۲	۵. جریان خيارات
۱۷۳	۶. شاخص صداقت
۱۷۴	۷. تجزیه و تحلیل شاخص

۹ ■ فهرست

۱۷۵ ۸ آسیب‌شناسی شاخص صداقت
۱۷۶ نتیجه‌گیری
۱۷۹ منابع
۱۷۹ عربی و فارسی
۱۸۶ منابع انگلیسی

www.ketab.ir

مقدمه معاونت پژوهش

حقیقت اصیل‌ترین، جاودانه‌ترین و زیباترین راز هستی و نیاز آدمی است که سلسله مؤمنان و عالمان صادق در بیان آن که در راه آن نباخته و جاهلان و باطل‌پرستان چه توطئه‌ها و ترفندها که برای محو و مسخ آن نساخته‌اند. چه تلخ‌واقعی است مظلومیت حقیقت و چه شیرین‌حقیقتی است بن‌واقعیت که در مصاف همیشگی حق و باطل، حق سربلند و سرفراز است و باطل از بس فتی و نگوئسار. این والا و بالانشینی حقیقت، گذشته از سرشت حق، وام‌دار کوشش‌های خالصانه و پایان‌ناپذیر حقیقت‌جویانی است که در عرصه نظر و عمل کمر همه بر محکم بسته و از دام و دانه دنیا رسته‌اند و در این میان نقش و تأثیر ادیان و پیامبران الهی و به‌ویژه اسلام و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و جانشینان برحق و گرامی او، برجسته‌ترین است.

دانشمندان نام‌آور شیعه رسالت خطیر و بی‌نظیر خویش را بهره‌گیری از عقل و نقل و غوص در دریای معارف قرآن و برگرفتن گوهر ناب حقیقت از سیلاب پیشوایان و عرضه آن به عالم بشری و دفاع جانانه در برابر هجوم ظلمت‌پرستان حقیقت‌گریز دانسته و در این راه دیده‌ها سوده و جان‌ها فرسوده‌اند. اکنون در عصر بحران معنویت که دشمنان حقیقت و آدمیت هر لحظه با تولید و انتشار فزون از شمار آثار نوشتاری و دیداری و به‌کارگیری انواع ابزارهای پیشرفته سخت‌افزاری و نرم‌افزاری در عرصه‌های گوناگون برای سیطره بر جهان می‌کوشند، رسالت حقیقت‌خواهان و اندیشمندان حوزوی و دانشگاهی، به‌ویژه عالمان دین، بس عظیم‌تر و سخت‌دشووارتر است.

در جهان تشیع، پژوهشگران حوزوی در علوم فلسفی و کلامی، تفسیری و حدیثی، فقهی و اصولی و نظایر آن کارنامه درخشانی دارند و تأملات ایشان بر تارک پژوهش‌های اسلامی می‌درخشد. در زمینه علوم طبیعی و تجربی و فناوری‌های جدید نیز پژوهشگران ما تلاش‌هایی چشمگیر کرده، گام‌هایی نویدبخش برداشته و به جایگاه درخور خویش در جهان نزدیک شده‌اند و می‌کوشند تا با فعالیت‌های روزافزونشان مقام شایسته خویش را در صحنه علمی بین‌المللی باز یابند. ولی در قلمرو پژوهش‌های علوم اجتماعی و انسانی تلاش‌های دانشمندان این مرزوبوم آن‌گونه که شایسته نظام اسلامی است به بار ننشسته و آنان گاه به ترجمه و اقتباس نظریات دیگران بسنده کرده‌اند. در این زمینه کمتر می‌توان رذپای ابتکارات و به‌ویژه خلاقیت‌های برخاسته از مبانی اسلامی یافت و تا رسیدن به منزلت مطلوب راهی طولانی و پرچالش درپیش است. از این‌رو، افزون بر استنباط، استخراج، تفسیر و تبیین آموزه‌های دینی و سازمان‌دهی معارف اسلامی، کوشش در مسائل علوم انسانی و اجتماعی از دیدگاه اسلامی و تبیین آنها از مهم‌ترین اهداف و اولویت‌های مؤسسات علمی به‌ویژه مراکز پژوهشی حوزه‌های علمیه است.

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام دو پرتو تأییدات رهبر کبیر انقلاب اسلامی و حمایت‌های بی‌دریغ خلف صالح وی، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای «مد ظله العالی» از آغاز تأسیس بر اساس سیاست‌ها و اهداف ترسیم‌شده از سوی حضرت آیت‌الله محمدتقی مصباح یزدی «دامت برکاته» به امر پژوهش علمی و دینی اهتمام داشته و در مسیر برآوردن نیازهای فکری و دینی جامعه، به پژوهش‌های بنیادی، راهبردی و کاربردی پرداخته است. معاونت پژوهش مؤسسه برای تحقق این مهم، افزون بر برنامه‌ریزی و هدایت دانش‌پژوهان و پژوهشگران، در زمینه نشر آثار محققان نیز کوشیده و بحمدالله تاکنون آثار ارزنده‌ای را در حد توان خود به جامعه اسلامی تقدیم کرده است.

کتاب پیش روی، پژوهشی است در قلمرو الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت که با تلاش حجت الاسلام و المسلمین جناب آقای دکتر سید محمدکاظم رجایی با همکاری مصطفی کاظمی و عباس شفیعی نژاد نگارش یافته است. هدف اصلی نویسندگان ارائه

شاخص و نشان تجاری صداقت در بازار اسلامی است. این پژوهش با همکاری مرکز پژوهش کاربردی اقتصادی اجتماعی قدر به انجام رسیده است. معاونت پژوهش از مؤلف محترم و همکاران ایشان، تشکر و قدردانی می‌کند. همچنین از استاد ارجمند جناب آقای دکتر پرویز داودی و اعضای شورای علمی مرکز پژوهش کاربردی اقتصادی اجتماعی قدر که با ارائه نظرهای سودمندشان، بر اتقان و غنای اثر افزوده‌اند، صمیمانه سپاسگزاری می‌کند و توفیق روزافزون ایشان را از خداوند منان خواستار است.

معاونت پژوهش

مرکز پژوهش کاربردی اقتصادی اجتماعی قدر

معاونت پژوهش

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام

www.ketaboo.ir

پیش‌گفتار

انقلاب اسلامی مبتنی بر هویت اسلامی، با هدف احیای فرهنگ و تمدن اسلامی و ساختن جامعه‌ای سرفراز و تأمین‌کننده سعادت دنیا و آخرت انسان باشد، به وقوع پیوست؛ جامعه‌ای که آخرین دستاوردهای علمی و فناوری برخوردار شده و آنها را برای نیل به ارزش‌های متعالی، معنوی و اخلاقی اسلام به‌کار گیرد. رسیدن به چنین هدفی مستلزم داشتن الگویی جامع است. ابتدا حرکت در مسیر اهداف را به خوبی ترسیم و ارزیابی کند. این الگو باید به روشی تدوین شود که از یک سو، امکان دستیابی به حیات طیبه را فراهم آورد و از سوی دیگر، قابلیت آن را داشته باشد که در درجه اول به جهان اسلام و در مرتبه بعد به تمام جهایان عرضه شود. بدیهی است که چنین الگویی با آنچه امروزه از سوی تمدن غربی به جهان اسلام تحمیل می‌شود و به الگوهای توسعه غربی معروفند، تفاوت بنیادین خواهد داشت، زیرا این الگوها در ابعاد معرفت‌شناختی، هستی‌شناختی، انسان‌شناختی و روش‌شناختی بر مبنای استوار شده‌اند که به طور کامل با مبانی اسلامی متفاوت و بلکه متعارض می‌باشند.

الگوهای توسعه متعارف که متأسفانه امروزه جریان مسلط بر علوم انسانی هستند، با معرفی انسان به عنوان موجودی تک‌بعدی، صرفاً به ابعاد و انگیزه‌های مادی او توجه نموده و ابعاد معنوی و الهی وی را نادیده می‌گیرند. جوامع غربی با همین رویکرد و در چارچوب الگوهای مبتنی بر تفکرات سکولاریستی و اومانستی، شاخص‌هایی ایجاد کرده‌اند که از طریق آنها، ضمن ارائه تصویر ناصحیح و فاقد حقیقت از جوامع غربی و

غیر غربی، به ارزیابی آنها می‌پردازند. هر جامعه‌ای که با این شاخص‌ها بیشتر همراهی کند و آنها را بیشتر تحقق بخشد، از نظر آنها جامعه‌ای پیشرفته و توسعه‌یافته ارزیابی می‌شود و در غیر این صورت عقب‌مانده و توسعه‌نیافته تلقی می‌شود. به همین دلیل، واژه توسعه در ارتباط با این شاخص‌ها مفهوم و معنا پیدا می‌کند و در نهایت تعارض با آموزه‌های اسلامی - حیات طیبه و آرمان شهر مدینه اسلامی - قرار می‌گیرد.

بدیهی است که چنین رویکردی نسبت به جوامع و چنین تعریفی از توسعه‌یافتگی، نه تنها مورد ایراد متفکرین جامعه اسلامی و انقلابی ایران نیست، بلکه اصولاً از نظر اغلب متفکران اسلامی در دیگر جوامع مسلمانان نیز قابل قبول نمی‌باشد. به همین دلیل مقام معظم رهبری را به کارگیری واژه توسعه خودداری نموده و به جای آن کلمه پیشرفت را برگزیده است. همین است، ایشان با تأکید بر جهاد علمی، نهضت تولید علم و نظریه‌پردازی در محتوا و روش، و ویژه در حوزه علوم انسانی، تدوین الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت را مطرح نمودند. یکی از ابعاد آن، تدوین نقشه راه برای تحقق نظریه‌پردازی در مبانی، فلسفه و روش علوم انسانی می‌باشد. بدیهی است که از این رهگذر راهبردها و شاخص‌های پیشرفت بر اساس مبانی و آموزه‌های اسلامی و با توجه به فرهنگ و تمدن اسلامی، هویت ایرانی و تاریخ و جغرافیای این سرزمین بدست می‌آید.

از مهم‌ترین ابزارهای استیلای فکری و فرهنگی غرب و تسلط ارزش‌های آنها بر جوامع دیگر، به کارگیری شاخص‌های علوم انسانی رایج می‌باشد. سنجش و ارزیابی بر اساس نتایج انحرافی و گمراه‌کننده این شاخص‌ها با ارائه تصویر ناسمجیح و عاری از حقیقت به ویژه در مورد جوامع اسلامی، روحیه اعتماد به نفس متخصصان و اندیشمندان مسلمان را نشانه رفته و حاصلی جز عقب‌افتادگی جوامع اسلامی در پی نخواهد داشت. عدم توجه به امر شاخص‌سازی بر اساس مبانی اسلامی و برای جامعه ایرانی موجبات استیلای بیشتر تفکر موهوم و غیرواقعی مادی را بر جریان تعلیم و تربیت دانشگاهی و سیاست‌ها و برنامه‌های اجرایی فراهم می‌آورد.

شاخص‌های مورد نظر باید ضمن اتکا به مبانی غنی اسلامی و داشتن چارچوب علمی از قدرت عملیاتی و اجرایی بالا به منظور عرضه در صحنه‌های دانشگاهی و

اجرائی داخلی و مجامع بین‌المللی برخوردار باشد. مرکز بررسی‌های راهبردی ریاست جمهوری در راستای تحقق این هدف، موضوع تدوین شاخص‌های الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت را در اولویت کاری خود قرار داده و تلاش کرده است تا با ایجاد بستری مناسب جهت هم‌افزایی و هم‌اندیشی اثربخش اندیشمندان حوزه و دانشگاه، در زمینه اصلاح، طراحی و تدوین شاخص‌ها گام‌هایی را طی نماید. بدین منظور، تاکنون چهار گروه اصلی فرهنگی - اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و دولت معیار تشکیل شده و در هر یک از این حوزه‌ها طرح‌های متعددی در ارتباط با شاخص‌ها تعریف شده که برخی در حال انجام و بعضی نیز مانند کتاب حاضر به چاپ رسیده‌اند.

مرکز از پیشنهادها و راهنمایی‌های اندیشمندان و نخبگان حوزه و دانشگاه جهت تکمیل این تحقیق و رفع اشکالات احتمالی آن استقبال می‌نماید زیرا ورود در این عرصه جدید، نمی‌تواند بدون عیب و نقص و یا بی‌نیاز از نقد علمی باشد. امید است که از طریق برگزاری همایش‌ها، انتشار کتب و مقالات و همچنین بهره‌گیری از نظرات نخبگان، زمینه بهبود و تعالی آن فراهم شود. افزون بر این، انتظار می‌رود با ورود سایر متفکران و اندیشمندانی که نسبت به آنها انتقاد دغدغه داشته و از تأثیرات مخرب سیطره فکری و فرهنگی استکبار بر لایه‌های مختلف جوامع اسلامی نیز بیمناک‌اند، این تلاش به حرکتی وسیع، عمیق و فراگیر تبدیل شود. نتایج آن به عرصه اجرا راه پیدا کند. در پایان، با شکر فراوان نسبت به الطاف الهی و نعمت عظمای ولایت و زعامت ولی امر آگاه، خردمند و دوراندیش، از فراهم آوردن زمین حاصلخیز همکارانش، ناشر و همچنین از اعضای محترم شورای علمی مرکز بررسی‌های راهبردی ریاست جمهوری کمال تشکر را می‌نمایم. از خداوند متعال مسئلت دارم به اندیشمندان دلسوز نظام اسلامی توفیق شرکت در این جهاد علمی و دینی را عنایت بفرماید.

پیشگفتار مولف

برنامه‌ریزی و تجزیه و تحلیل اقتصادی مستلزم در اختیار داشتن شاخص‌های مختلف، از جمله شاخص‌های اقتصادی است. یکی از مهم‌ترین شاخص‌های اقتصادی با نگرش اسلامی، شاخص‌های بازار اسلامی است. در اسلام تأکید زیادی بر تجارت و مبادله شده است. روزی حلال به سه جرم تقسیم شده و نه بخش آن در بازار قرار گرفته است. از بازار می‌توان به عنوان موتور حرکت تولید و بخش‌های مختلف یاد کرد. کسب اطلاعات معتبر، استاندارد و قابل اتکا از وضعیت بازار و روند تغییرات آن ضروری است. صداقت - که شاه کلید حاکمیت اخلاق در بازار می‌باشد - از جمله ویژگی‌های مهمی است که بایستی برای آن شاخص‌سازی کرده و راهبردهای موجود را با آن مورد سنجش قرار داد. راهبردها و راهکارهای ترمیم و ارتقای بازار را به دست آورد و مسئولان را نسبت به اتخاذ سیاست‌های مناسب یاری کرد.

مجموعه حاضر تلاشی برای شاخص‌سازی صداقت به عنوان یکی از ویژگی‌های بازار اسلامی است. این کتاب مشتمل بر یک مقدمه و چهار فصل می‌باشد. در مقدمه به اهمیت، ضرورت، تعریف اجمالی از مفاهیم اصلی، روش و پیشینه اشاراتی شده است. فصل اول به موضوع شفافیت در اقتصاد متعارف به عنوان یکی از ویژگی‌های بازار رقابت کامل اختصاص یافته است. ویژگی‌های بازار اسلامی و نمونه‌های کاربردی آن در تمدن اسلامی با بیانی ساده مطالب فصل دوم را تشکیل می‌دهند. فصل سوم مفهوم صداقت و مقایسه آن با شفافیت در بازار رقابت کامل را به بحث گذاشته و سرانجام در

فصل چهارم شاخص‌ها و نماگرهای صداقت استخراج و وزن‌دهی شده‌اند. در انجام این تحقیق از راهنمایی‌ها و نظرهای مشورتی و اصلاحی اساتید و اعضای محترم شورای علمی مرکز بررسی‌های استراتژیک و مرکز پژوهش کاربردی قدر بهره‌مند بوده‌ایم. رهنمودها و پی‌گیری‌های مستمر استاد محترم جناب آقای «دکتر داودی» رئیس محترم مرکز بررسی‌های استراتژیک و مدیر گروه اقتصاد «موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)» در انجام این اثر کارساز بوده است. حجج اسلام آقایان سید حسن می‌معزی و سید عبدالحمید ثابت با دقت کتاب را مطالعه، اشکالات مختلف کار را گوشزد و توصیه‌های ارزش‌مندی ارائه کردند. از همه این عزیزان تشکر می‌کنم. تذکرات تلامذای بی‌حجج اسلام نعمت‌اله پناهی، محمد جمال خلیلیان و سایر اعضای محترم شورای علمی «مرکز پژوهش کاربردی قدر» و حجة‌الاسلام نصرالله انصاری در کاهش نواقص این اثر راهگشا بوده‌است. همچنین از راهنمایی‌های آقایان دکتر سید حبیب الله طباطبائیان و دکتر مقصود امیری، در تعیین وزن شاخص‌ها برخوردار بودیم. از همه این عزیزان صمیمانه سپاسگزارم و از پیشگاه خداوند منان اجر جزیل برای آن‌ها مسئلت دارم.

لازم است از معاونت پژوهش موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره) که با پیگیری خود چاپ این کتاب را مقدور ساختند و نیز جمعی دیگری که در انجام چاپ و نشر آن زحماتی متحمل شده‌اند تشکر و قدردانی شود. از خدای بزرگ تمنای اجر و پاداش برای همه این عزیزان را دارم.

از آنجا که این اثر نخستین جستار در حیطه استخراج شاخص در اقتصاد اسلامی است، طبعاً کاستی‌هایی دارد رهنمودها و پیشنهادهای ژرف‌نگرانه صاحب‌اندیشه را به دیده منت پذیراییم.

والحمد لله رب العالمین

سید محمد کاظم رجایی